

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 29 ΜΑΪΟΥ 2026
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Μια παγκόσμια σύγχρονη κρίση μοναξιάς

Μια δομική αλλαγή συντελείται σχεδόν παντού, ταυτόχρονα. Για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία, η πλειονότητα των κρατών, αναπτυσσόμενων και αναπτυσσόμενων, βρίσκεται κάτω από το «όριο αναπλήρωσης» των 2,1 παιδιών ανά γυναίκα, προκειμένου ένας πληθυσμός να διατηρείται δημογραφικά σταθερός χωρίς μετανάστευση. Σε 66 χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, ο μέσος όρος είναι τώρα πιο κοντά στο 1. Σε άλλες, πλησιάζει όλο και πιο επικίνδυνα το μηδέν.

Εδώ και χρόνια, πολιτικοί και αναλυτές αντιμετωπίζουν την υπογεννητικότητα ως πρόβλημα πρωτίστως οικονομικής φύσης. Η ακρίβεια, η εργασιακή επισφάλεια, το υψηλό κόστος στέγασης, η ελλιπής κρατική στήριξη προς τους γονείς και η δυσκολία συνδυασμού καριέρας και οικογένειας -ιδίως για τις γυναίκες- θεωρούνται οι βασικές αιτίες. Όμως, πλέον δεν αρκούν για να εξηγήσουν τις παγκόσμιες διαστάσεις του φαινομένου. Δημογράφοι επισημαίνουν ότι η κρίση γεννητικότητας έχει εξελιχθεί σε κρίση των σχέσεων, με ριζική αλλαγή προτύπων και αντιλήψεων στην ψηφιακή εποχή. Στους «New York Times», η Άννα Λουί Σάσμαν, συγγραφέας και δημοσιογράφος με ειδικευση σε θέματα φύλου, οικονομίας και αναπαραγωγής, σκιαγραφεί μια διάχυτη υπαρξιακή αβεβαιότητα στις τάξεις των νέων ενηλίκων. Συμβαίνει σε μια «εποχή πολυκρίσης», παρατηρεί, εν μέσω κλιματικής αλλαγής, γεωπολιτικής και οικονομικής αστάθειας, διεύρυνσης των ανισοτήτων και του τρόπου με τον οποίο η τεχνητή νοημοσύνη μετασχηματίζει τις κοινωνίες.

Προς επίρρωση¹ των ανωτέρω, έρευνα των «Financial Times» βάσει ανάλυσης δεδομένων -από δημογραφικά αρχεία έως αναζητήσεις στην Google- καταγράφει μια χρονική σύμπτωση της πιο πρόσφατης δημογραφικής κατάρρευσης σε πολλές χώρες με τη χρήση των smartphones. Έχουν αλλάξει τον τρόπο αλληλεπίδρασης των νέων, ενόσω τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καλλιεργούν εξιδανικευμένα πρότυπα σχέσεων, εμφάνισης και επιτυχίας. Έτσι, δημιουργούν μη ρεαλιστικές προσδοκίες που αυξάνουν τα επίπεδα μοναξιάς, κοινωνικής απομόνωσης και ψυχολογικής δυσφορίας, αλλά και ένα αναδυόμενο ιδεολογικό χάσμα μεταξύ νέων ανδρών και γυναικών, κυρίως μεταξύ όσων δεν έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

Στο πλαίσιο αυτό, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις, όπως υπογραμμίζει ο συντάκτης της έρευνας, Τζον Μπερν-Μέρντοχ, η γήρανση του πληθυσμού «επιβαρύνει την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου».

1. επίρρωση: ισχυροποίηση, ενίσχυση

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

[Τα νιάτα και τα γεράματα]

Λέγεται συνήθως ότι τα νιάτα είναι επαναστατικά, αγαπούν τις μεγάλες καινοτομίες, απαιτούν ριζικές λύσεις, δεν δέχονται συμβιβασμούς· και αυτό πραγματικά είναι η χάρη και η δόξα τους. Λέγεται ακόμη ότι τα γεράματα είναι κατά κανόνα συντηρητικά, ηλικία των συμβιβασμών, ότι τα χρόνια εκείνα ο άνθρωπος και στις εχθρότητες και στις συμπάθειές του είναι μαλακός· ότι δεν προσέχει τις πολύ λεπτές αποχρώσεις, βλέπει μονάχα τα βασικά χρώματα· δεν μετακινείται προς νέες καταστάσεις, άγνωστες, αδοκίμαστες ακόμη. Και τούτο είναι αληθινό, έως ένα σημείο τουλάχιστο. Μπορούμε μάλιστα με αυτά τα μέτρα να προσδιορίζουμε τα γεράματα της μικρής ηλικίας και τα νιάτα της μεγάλης ηλικίας. **Γιατί** υπάρχουν και νέοι συντηρητικοί, συμβιβαστικοί, υποχωρητικοί, που δεν αγαπούν ό,τι πρόκειται να τους βγάλει έξω από τα καθιερωμένα. Όπως αντίθετα υπάρχουν και γέροντες ριζοσπαστικοί, που νεάζουν στις σκέψεις και στα αισθήματα, που ενθουσιάζονται για τις επαναστατικές καινοτομίες κ.τ.λ. Τα δύο **λοιπόν** στρατόπεδα υπάρχουν και μακάρι να διαχωρίζονται ανάλογα με την ηλικία των σταυροφόρων τους. Γιατί χρειάζονται και τα δύο· είναι απαραίτητα για την υγεία του κοινωνικού σώματος. Αλίμονο στις κοινωνίες που αποτελούνται μόνο από «νέους» (στα νεύρα και στις ιδέες) ανθρώπους που διαρκώς καλπάζουν ορμητικά προς τα εμπρός. Και αλίμονο πάλι στις κοινωνίες που είναι καμωμένες μόνο από «γέροντες» (στα μυαλά και στα χέρια) που τρέμουν κάθε μεταβολή και την καταριώνται. Ευλογημένες είναι κείνες που έχουν και τις δύο κατηγορίες πολιτών· η ιστορία χρειάζεται και τα δυο ρεύματα.

[Ε. Π. Παπανούτσος, *Πρακτική Φιλοσοφία*, απόσπασμα από το κεφάλαιο «Τα γερατειά», σσ. 174-175, Αθήνα, 2008, εκδ. Νόηση]

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Ο Ανδρέας Εμπειρικός στο ποίημά του «Ποιος ζει και ποιος πεθαίνει» συνδέει τη ζωή με τη χαρά και την αγωνιστικότητα.

Αρκεί.

Χτύπα τη θλίψη καταγής

Και πέταξε το μαράζι στα σκουπίδια.

Πρέπει να πολεμήσης να χαρής

Κι ακόμα να χαρής

Κι όχι να πίνης ξύδι -όποιος κι αν στο δίνει

Τώρα σου πρέπει μέλι κι ένα ποτήρι γιομάτο «δε με μέλλει»¹

Ορθό-κοφτό σαν βλύσμα² κραυγής γλάρου

Πρέπει να γυμνωθής

Κι αν στολιστής να στολιστής με αχάτη³.

Πρέπει να νιώσης όλες τις ηδονές που σε τραβάνε

Μα πρώτα πρέπει να ανασάνης μπροστά στον ήλιο

Κι αφού λυτρώσεις στην ψυχή σου τον οίστρο⁴ του βαρβάρου
Έβγα στο δρόμο.

Κ' εκεί,

Προ πάντων,

Μην φοβηθείς το πάτημά σου.

1. «δε με μέλλει»: δεν με νοιάζει, δεν με ενδιαφέρει
2. βλύσμα: εκρηκτικός ήχος (μτφ.) (από το ρ. βλύζω: αναβλύζω, ξεπηδώ ορμητικά)
3. ο αχάτης: ημιπολύτιμος πολύχρωμος λίθος
4. ο οίστρος: κατάσταση ψυχικής και πνευματικής έξαρσης

[Α. Εμπειρικός, 1934 • Προϊστορία ή Καταγωγή, εκδ. Άγρα, Αθήνα 2014, διατηρήθηκε η ορθογραφία του ποιήματος].

Θέμα Α

A1. Να συνοψίσετε σε 70-80 λέξεις τους λόγους στους οποίους, σύμφωνα με το **Κείμενο 1**, οφείλεται η υπογεννητικότητα.

Μονάδες 20

Θέμα Β

B1. Να γράψετε στο τετράδιό σας δίπλα στον αριθμό της **Στήλης Α** το γράμμα από τη **Στήλη Β** που αντιστοιχεί στην ορθή απάντηση, με βάση το περιεχόμενο των **Κειμένων 1 και 2** (χωρίς αναφορά σε χωρία του κειμένου):

Στήλη Α	Στήλη Β
<p>1. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 υποστηρίζεται ότι</p>	<p>α. η πλειονότητα των αναπτυγμένων χωρών εμφανίζει μηδενική γεννητικότητα.</p> <p>β. τα περισσότερα κράτη, ανεξαρτήτως βαθμού ανάπτυξης, βρίσκονται κάτω από το «όριο αναπλήρωσης».</p>
<p>2. Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 υποστηρίζεται ότι οι παραδοσιακές οικονομικές ερμηνείες της υπογεννητικότητας θεωρούνται πλέον ανεπαρκείς, επειδή</p>	<p>α. οι κυβερνήσεις έχουν ήδη επιλύσει τα οικονομικά προβλήματα των νέων ζευγαριών.</p> <p>β. το φαινόμενο συνδέεται πλέον και με βαθύτερες μεταβολές στις ανθρώπινες σχέσεις και στις κοινωνικές αντιλήψεις.</p>
<p>3. Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 τα smartphones και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνδέονται με τη δημογραφική κρίση, επειδή</p>	<p>α. συντελούν στην καλλιέργεια εξιδανικευμένων προτύπων και στην αύξηση της μοναξιάς και της κοινωνικής απομόνωσης.</p> <p>β. ενισχύουν την πρόσβαση των νέων σε εκπαιδευτικό υλικό για την οικογένεια.</p>

4. Στο Κείμενο 2 υποστηρίζεται ότι	α. η ιστορία έχει ανάγκη και τα νιάτα και τα γηρατειά.
	β. τα γηρατειά και τα νιάτα υπονομεύουν την πρόοδο.
5. Σύμφωνα με το Κείμενο 2 , ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι	α. οι άνθρωποι μπορεί να είναι προοδευτικοί ανεξαρτήτως της ηλικίας τους.
	β. τα γηρατειά είναι πάντα συντηρητικά.

Μονάδες 15

B2. α. Η τρίτη παράγραφος του **Κειμένου 1** («Προς επίρρωση...πανεπιστημιακή εκπαίδευση») αναπτύσσεται με τον τρόπο του αίτιου-αποτελέσματος. Να επισημάνετε το αίτιο και δύο από τα αποτελέσματα (μονάδες 3) και να δηλώσετε ποια πρόθεση της συντάκτριας εξυπηρετεί η συγκεκριμένη επιλογή (μονάδες 3).

β. Στο **Κείμενο 2** να γράψετε τι δηλώνουν οι έντονα υπογραμμισμένες λέξεις **Γιατί** (το πρώτο του κειμένου) και **λοιπόν**, κάνοντας αναφορά στα νοήματα που αυτές συνδέουν σε κάθε περίπτωση (μονάδες 4).

Μονάδες 10

B3. Στο **Κείμενο 2** να εξηγήσετε τη λειτουργία των παρακάτω γλωσσικών επιλογών:

- το ασύνδετο σχήμα: «Λέγεται συνήθως...συμβιβασμούς.» (μονάδες 4),
- το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο: «Μπορούμε...προσδιορίζομε» (μονάδες 2) και
- τη συνυποδήλωση/μεταφορά: «ανθρώπους που διαρκώς καλπάζουν ορμητικά προς τα εμπρός» (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Θέμα Γ

Γ1. Ποιες είναι οι προτροπές του ποιητικού υποκειμένου προς τον αναγνώστη/την αναγνώστρια; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με τρεις (3) διαφορετικούς μεταξύ τους κειμενικούς δείκτες από το ποίημα. Πώς θα ανταποκρινόσουν εσύ στο κάλεσμα αυτό του ποιητικού υποκειμένου; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

- Δ1.** Αξιοποιώντας δημιουργικά ιδέες από τα **Κείμενα αναφοράς 1 και 2**, σε ένα άρθρο 350-400 λέξεων που θα αναρτηθεί στη σχολική εφημερίδα:
- α)** να εξηγήσετε για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, αυξάνονται τα επίπεδα μοναξιάς στην εποχή μας και
- β)** να προτείνετε τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να συνεργάζονται οι νέοι με τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας, ώστε να θεραπευτεί η μοναξιά και των δύο γενεών.

Μονάδες 30**ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)**

- 1.** Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
- 2.** Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
- 3.** Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
- 4.** Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
- 5.** Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
- 6.** Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ**ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**